

Оригінал, без дозволу автора не цитувати!

Тамара Бабійчук,
кандидат педагогічних наук,
викладач-методист,
Бердичівський педагогічний фаховий коледж,
Україна

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА 2022-ГО У ТВОРАХ ПОЕТІВ ЖИТОМИРЩИНИ

Автор робить спробу тематичного аналізу віршів про російсько-українську війну 2022-го, створених поетами Житомищини, а також у додатках подає окремі твори.

З-поміж авторів – Ольга Бортнікова, Олександр Бочківський, Василь Головецький, Михайло Жайворон, Марія Кучер, Сергій Лазо, Інна Лисенко, Тетяна Майданович, Сергій Нечипоренко, Михайло Пасічник, Михайло Плосковітов, Світлана Столярчук, Тетяна Фольварочна, Валерій Хмелівський.

Ключові слова: війна, Україна, страждання, смерть, віра, перемога.

THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR OF 2022 IN THE WORKS OF THE POETS OF ZHYTOMYR REGION

The author attempts a thematic analysis of poems about the Russian-Ukrainian war of 2022 created by the poets of Zhytomyr region and also presents individual works in the appendices.

Among the authors are Olha Bortnikova, Oleksandr Bochkivsky, Vasyl Holovetsky, Mykhailo Zhaivoron, Maria Kucher, Serhiy Lazo, Inna Lysenko, Tetyana Maidanovych, Serhiy Nechyporenko, Mykhailo Pasichnyk, Mykhailo Ploskovitov, Svitlana Stolyarchuk, Tetiana Pholvarochna, Valery Khmelivsky.

Keywords: war, Ukraine, suffering, death, faith, victory.

У житті кожного народу є такий час, коли питання життя чи смерті стає не тільки зримим. Це питання вимагає негайної відповіді-дії.

ЗСУ гідно дають таку відповідь сьогодні, у час, на наш погляд, найстрашнішої у світі російсько-української війни.

Українські письменники зрозуміли: вони не мають громадянського права мовчати.

Певно, ніхто не порахує, скільки митців слова вже виступили воїнами духовного фронту.

З-поміж них – письменники древлянського краю.

Створене потребує бодай побіжного аналізу, що ми робимо.

Для нашої невеликої розвідки ми взяли вірші, оскільки саме поезія миттю відгукується на події, передусім такого трагізму і такого героїзму водночас.

З-поміж авторів – передусім професійні майстри пера (Василь Головецький, Сергій Лазо, Михайло Пасічник, Валерій Хмелівський).

Однак є й аматори – воїни з передової (Сергій Нечипоренко, Михайло Плосковітов) і волонтери (Марія Кучер) та ті, хто допомагає нашим ЗСУ (Ольга Бортнікова, Інна Лисенко).

Усі автори або мають поліське коріння, або все їхнє життя пов'язане з Житомирщиною.

Твори, згадані в нашій роботі, взято здебільшого з відкритих інформджерел, зокрема з ФБ.

Є також уже видані збірки, як-от, наприклад, Василя Головецького «Мамо, я убитий в Ірпені», Тетяни Майданович «НЕБО НАД УКРАЇНОЮ», Любові Ян «100 днів незламності. на крилах любові: щоденник війни». Усі збірки авторами були презентовані.

До збірки віршів Василя Головецького «МАМО, Я УБИТИЙ В ІРПЕНІ!» ввійшло 100 поезій, які автор писав з 24 лютого по червень 2022-го. Відкриває книгу однойменний вірш, який сьогодні відомий більш як двом мільйонам читачів як в Україні, так і в інших державах. На сьогодні автор, по-перше, готує втретє перевидати збірку; по-друге, у редакції видавництва ще одна збірка – «ВОЄННИЙ ЩОДЕННИК». Вірші до третьої збірки – «ОСІНЬ ФРОНТОВА» Василь Головецький буде викладати у ФБ аж до грудня 2022-го.

Військовослужбовець Сергій, чоловік поетеси Любові Ян, з 24 лютого на війні. На передовій... На руках у тендітної жінки – двоє дітей... Щоб хоч трохи втамувати душевний біль, Любов Ян стала писати вірші... під виття сирен... Збірка «100 ДНІВ НЕЗЛАМНОСТІ. НА КРИЛАХ ЛЮБОВІ: ЩОДЕННИК ВІЙНИ» побачила світ у липні 2022-го. Кошти від продажу збірки передані на підтримку Збройних Сил України.

Твори, на які ми посилаємося в роботі, – це патріотична і філософська лірика, оскільки поет пропонує читачеві осмислення реалій життя країни в час смертельної битви добра зі злом, а також робить узагальнення.

Є поезії інтимного характеру, є навіть гумористичні, однак і вони мають громадянське звучання.

Енергетика слова запропонованих поезій потужна. Читати їх без хвилювання неможливо. Спектр почуттів, що виникають під час знайомства з творами чи після прочитання їх, надзвичайно широкий.

Окреслимо тематику віршів про російсько-українську війну 2022-го, створених поетами Житомирщини. Ми розуміємо, що перелік викладених нижче тем не є повним.

1. Страждання української землі, України

«Червона калина / Та чорнії грона, / Земля під калиною / Від крові червона». Так болісно від усієї української землі промовляє Марія Кучер у поезії «ЧЕРВОНА КАЛИНА ТА ЧОРНІІ ГРОНА».

Ольга Бортнікова у вірші «ВІД БОЛЮ ЗДРИГАЄТЬСЯ МІСТО СКОРБОТИ» продовжує мотив смутку України: *«Від болю здригається місто Скорботи: / З війни повернувся додому "двохсотий". / Для когось - "двохсотий". Для когось - Єдиний, / Одвічна утрата й Герой України».*

Інні Лисенко (поезія «ЩОДНЯ ДОЩІ») навіть дощі схожі тепер на сльози:
«Я ж люблю дощ!.. А зараз... я не хочу!!! / Бо він із сліз. Є в ньому й квіш моїх...»

2. Страждання матері, яка втратила сина чи дочку

Війна – це безжалісна смерть. І коли починаєш розуміти суть невідворотного – рідну кровинку не повернути – то звідчасно хочеться одного: тільки б поховати сина в батьківську землю.

Картина найвищого трагедійного звучання – на полі бою мати шукає серед убитих сина, у якого була родимка на правім плечі, але не так легко це зробити: дуже багато загиблих. Василь Головецький у вірші «РОДИМКА» змальовує моторошну сцену: мати повзає серед пошматованих тіл... Стомлена, зчорніла від горя жінка лягає коло мертвих, щоб уранці знову продовжити пошуки найдорожчого... : *«Мати до ночі шукає в могилі сина: / Родимка в нього на правім плечі була!»*

3. Страждання дитини, у якої загинули тато чи мама

Діти і війна. Це завжди моторошно. Хлопчик став німим, бо в страшних муках загинула його мама (вірш «НІМІЙ» Василя Головецького): *«В нього мову одібрало, / Він увесь зачах: / Маму, маму згвалтували / На його очах!»*

Діти, які страждають на війні, одразу стають, ні, не дорослими, а ... старими. І так хочеться їм подарувати надію, що вони не самотні, що їхній біль став болем усього народу.

У маленької дівчинки в голубому платтячку є ключик, міцно затиснутий у кулачку, і немає вже дому, двері якого відчинить цей ключик; знайомі вулиці стали розритою могилою, мертва мама, десь дівся тато... *«З такого квітучого Ірпеня / Ворог зробив руїну... / Дівчинко з ключиком у руці, / У тебе є Україна!»* (вірш «ДІВЧИНКА З КЛЮЧИКОМ У РУЦІ» Тетяни Фольварочної).

4. Діти на війні

Це, безперечно, несумісні речі, оскільки за великим рахунком війна – це смерть, а діти – це життя.

Василь Головецький малює жахливу картинку, як московські заїди вивозять у вагонах українських дітей (вірш «УКРАДЕНІ ДІТИ»): *«Вагон цей плаче безупинно – / Його уже й на небі чуть: / То до Сибіру з України / Дітей украдених везуть. / Вони на кожному пероні / Шукають маму у плачі, / І наглядка у вагоні, / Немов гестапівка, сичить!»*

Ольга Бортнікова розказує, як мати співає колискову в підземеллі (вірш «КОЛИСКОВА»); *«Щоб спинились танки всі і "гради"! / За всіх тих, хто бореться завзято, – / За дітей, за мир, за Україну».*

Треба берегти наших дітей, адже вони – майбутнє України, просить Василь Головецький (вірш «ВБЕРЕЖІМ ДІТЕЙ МАЛИХ»): *«Вбережім дітей малих: / Вбережемо їх, безцінних – / Вбережемо Україну! / Вбережім дітей малих!»*

5.Звернення до наших воїнів і молитви за них

Вірш «СИНУ МАКСИМУ. МАРІУПОЛЬ» автобіографічний: Михайло Жайворон розповідає про себе і про свого сина-воїна.

Це звернення батька до сина, який залишився боронити Маріуполь і не виходить на зв'язок, це переконання в нездоланності захисників міста.

«Скажи хоча б слово! Крізь даль озовись! / Мовчить телефон, обриваючи нерви. / Горить Маріуполь і плавиться вись, / Яку розкололи, але не зітерли. / Скажи хоч однісіньке слово: "Живий...". / Бомблять дикі орки нескорене місто. / А місто в облозі, святе і пречисте, / Збирає до купи свої острови».

Сергій Лазо молиться за сина, який добровольцем пішов захищати свою землю (вірш «МОЛЮСЯ»): *«Молюся за нього і всіх українських синів, / За надра окопів і землю осколком подерту, / За вогняну люту у душі і холодну в борні / Із тим, хто прийшов убивати під захистом смерті. / Молюся за кулю, що сина мого омине, / Молюся за ворога, що не поцілить у нього».*

Світлана Столярчук посилає свою молитву за коханого чоловіка («МОЛИТВА ЗА КОХАНОГО»): *«О Боже, за усі гріхи прости... / У темний ранок засвічу молитву... / Коханого від лиха захисти, / У простір миру щоб він сіяв жито».*

Проводи на війну зі щирими побажаннями вернутися всім живими. Це Україна проводить не просто солдатів – це Україна проводить синів (вірш «ХЛОПЦІ» Василя Головецького): *«Проводжали хлопців у суботу / Воювати...Хлопчики, сини, / Тільки не вертайтесь у "двохсотих", / Тільки вбережіться од війни!»*

7.Віра в допомогу предків нашим воїнам

У «ДУМІ ПРО КОЗАКА МАМАЯ» Галина Римар пояснює силу наших воїнів. Вона в допомозі давніх співвітчизників-звитяжців: *«Мамай-бойн степи збудив – / загомонила пам'ять давня, / і ожила вся сила знов / і слава предківська державна».*

8.Монологи загиблих

Поезія «МАМО, Я УБИТИЙ В ІРПЕНІ» Василя Головецького – це монолог загиблого героя, звернений до мами – з проханням простити, що так мало радував її. Тепер син ніколи не зможе ні картоплю посадити, ні хату причепурити до Великодня, ні кохану привести, ні приїхати до неньки. Він навіки залишився в братській могилі серед своїх – таких самих, як і він, юних, що в житті тільки те і встигли, що віддати за Україну свої життя.

«Мамо, я убитий в Ірпені / У бою під обстрілом ворожим, / І тому прости, прости мені, / Що уже приїхати не зможу!»

9.Доля полонених

Україна пам'ятає тих, хто опинився у полоні ворога-сидиста, що нехтує всіма Правилами поводження з полоненими.

Особливого резонансу набуло перебування наших сміливців з легендарної «Азовсталі» в московських катівнях: *«Де ти, «Пташко» з «Азовсталі», / Як твій срібний голосок?! / Ну, а хлопці, їх чимало – / Чом від них також мовчок?!»* – сумно запитує Василь Головецький (вірш «ДЕ ТИ, «ПТАШКО» З «АЗОВСТАЛІ»)

10.Понівечені міста України

Михайло Жайворон кілька віршів присвятив Маріуполю.

У вірші «МАРІУПОЛЬ» поет показує місто, яке в ХХІ ст. йде на Голгофу: *«Розіп'яте місто святої Марії, / Розірвана одіж блакитних небес. / Розтоптані долі, украдені мрії, / Останні листи без зворотніх адрес».*

Скорбота переймає кожного, хто читає ще один вірш Михайла Жайворона про «випалене вщент» блокадне місто Маріуполь (вірш «БЛОКАДНЕ МІСТО»), де *«кожен камінь зболено кричить»*, а *«душа осколками роздерта»*. Це місто *«у шрамах вулиць, вуличок, проспектів»* чекає рятувальників...

11.Бомбосховища

Інна Лисенко у вірші «БОМБОСХОВИЩА» розповідає про ці притулки надії ХХІ століття, у яких живуть люди: розмовляють, плачуть, навчаються, роблять операції, народжують. *«Щиро вірять в щасливе завтра, / Що, нарешті, колись прокинуться / Від дзвіночка: "Війна скінчилась!" / Й бомбосховища всі зачинаються, / Бо ховатися ...вже втомились».*

12.Будні і свята наших захисників

а) Захищати Україну – святий обов'язок кожного

Марія Кучер у вірші «ОЙ КАЛИНА ТА НАД ДІБРОВОЮ» розповідає про перших хоробрих патріотів, які, не роздумуючи, пішли боронити Вітчизну: *«Та не міг козак довго сльози лити, / Україну-неньку пішов боронити. / І душа його стала крицею, / Бо війна бере тільки кріцею! / Бліндажі, окоп, автомат в руках, / А жона і діти – тільки в його снах, / І до них в думках він душею лине, / Ворогу не здасть свою Україну!»*

б) розуміння своєї важкої місії і водночас бажання бути впевненим у тому, що жертви були не даремними

«Мила, люба, кохана, мене зрозумій, / Хтось же мусить спинить супостата! / Йдемо знову у бій - на ворожий розбій. / Є в нас відповідь, є в нас відплата!» (вірш «НА ХВИЛИНУ ВМИКАЮ АЙФОН...» Михайла Пасічника).

в) жорстокі кровопролитні бої за нашу свободу

Валерій Хмелівський у вірші «ОЧИСТИМО ПЛАНЕТУ!» змальовує бій: *«І над хмарами і в хмарах / Дружать Хайморс з Байрактаром, / Обирають файні цілі, / Щоб у орків підгоріло! / Цілі правильні обрали – / І рашистські генерали / У своїх командних пунктах / Стануть гумусом для ґрунту».*

Сергій Нечипоренко говорить про пекло війни (вірш «ТУТ РВЕ МЕТАЛ ЛЮДСЬКІ ТІЛА»):

«Тут рве метал людські тіла, / Мов хижий звір на полюванні, / І жінка темна – смерть – збира / Врожай із сутінок до рання».

Сергій Нечипоренко (вірш «ПРОЖИВ ЩЕ ДЕНЬ» чесно пише, що воїни наші, які перебувають місяцями на фронті без ротації, втомилися, але продовжують тримати рубежі: *«Втомився я щодень носити броник, / втомивсь БК і автомат носить. / Втомивсь постійно змінювать окопи. / Додому хочу, аж душа болить. / Але така у мене й інших доля, / в тих,*

хто пішов Вітчизну боронить. / У тих, хто не злякався взяти зброю, / пішов до війська, щоби орків бить».

г) молитви і мрії солдатів

Війна ніби заново відкрила нашим людям дорогу до Бога, примусила замислитися над Божою силою, милістю: *«Цей молодесенький солдатик / У церкві з Богом сам на сам... / Про що він хоче розказати / І помолитись небесам? / Чого він так благально просить / В молитвах пристрасних своїх? / Чому не стримує вже сльози / І навіть не ховає їх? / Що так шепоче до ікони, / Як ще ніколи не шептав? / І я моливсь: нехай боронить / Господь його на всіх фронтах!»* (вірш «У ЦЕРКВІ» Василя Головецького).

Наші воїни у своїх щирих молитвах просять у Всевишнього життя і перемогу («ДУМА КОЗАЦЬКА» Тетяни Майданович): *«Просять в неба долю, / Україні - волю, / Божу допомогу, / В бранях – перемогу».*

І Господь допоможе українському воїну: *«Силу Бог дарує / Вірному народу».*

Для Господа наші бійці – це найближчі послідовники, це сіль землі, це світло для всього людства («НАГОРНА ПРОПОВІДЬ» Тетяни Майданович).

І тому Господь всі молитви наших бійців почує і вдовольнить: *«Бог сповнить правди молитви, / Одержите по вірі ви – / Не сумнівайтесь, діти Божі!»* (притча «НЕМОВ СМОКОВНИЦЯ БЕЗПЛІДНА» Тетяни Майданович).

д) спогади про мирне життя

Ці спогади зігрівають серце воїна теплом. У вірші «ЛИНЕ ВІСТКА ВЕЛИКОДНЯ» Михайло Плосковітов бачить рідну неньку, яка з любов'ю випікає пасочки: *«Любов'ю пахне в кухоньці старечій, / Де ще мій прадід ціль життя сягнув. / Виймає мати пасочки із печі: / Це – внукам, це – синовкам на війну. / Усі свої. У церкві ніч відмолить, / Освятить паски, хрестики й сльозу. / І ледь світанок вхопиться за поле – / На фронт її гостинчики везуть».*

ж) мрії захисників про відбудову України після перемоги

Сергій Нечипоренко знає: *«І, знявши форму, відбудуєм все, / Щоб стало краще, ніж було донині, / Щоб той, хто не прийшов з війни, / Знав, що не марно він загинув»* (вірш «ДОДОМУ ПОВЕРНЕМОСЯ ЖИВІ»).

Відбудова країни – це теж наша невідкладна справа: *«Відродження країни – наша честь: / ми феніксом воскреснем на руїні»* (вірш «І МИ ПОВЕРНЕМОСЬ ДОДОМУ» Сергія Нечипоренка).

13. Допомога ЗСУ від усього народу

Війна нас усіх, українців, об'єднала. Кожен – і старий, і малий – працює на перемогу, на ЗСУ.

Так, як старенька бабуся, що продає конвалії, щоб купити внукові бронезилет... (вірш «КОНВАЛІЇ» Василя Головецького): *«Бабуся продає конвалії / По двадцять гривень за букет. / "Що, тьотю, пенсії замало?" – / "Ні, нашим на бронезилет!"»*

14. Праця дітей для перемоги

Так, у цій страшній війні беруть участь усі, зокрема й діти. Здавалось, звичайний малюнок, переданий на фронт («ПРОСТІ МАЛЮНКИ» Олександра Бочківського). Але для солдата він оберіг, адже переконає: про тебе, воїне, думають, за тебе моляться, ти мусиш вижити і перемогти: *«Наївні тексти, прості малюнки, / Клітинок дивних трафарет. / Натільний хрестик і лист дитини / Мій збережуть бронезилет».*

15. Саможертвна робота волонтерів

«Та знаю: тримається на волонтерах / І армія, й тил. Хоч вони й не воюють», – переконана Інна Лисенко (вірш «ВОЛОНТЕРИ»).

16. Злочинна роль церкви московського патріархату, що дає благословення вбивати нас нашим ворогам

Не будьмо байдужими, не спонсоруймо церкву країни-агресора, адже копійка, віддана в цій церкві на свічку, стає кулею, яка вбиває найдорожчу нашу людину: *«Байдужі, якою мовою... / Байдужі, під стягом яким... / І нині байдужії зрадники / спішать у московські церкви»* (вірш «МОЯ УКРАЇНОНЬКА – В ГОРІ» Галини Римар).

17. Плекання оптимізму на протипагу зневіри, виснаженню, вигорянню

Війна проти московських ординців, у ході якої гине цвіт нації, викликає в багатьох потрясіння, навіть зневіру. Що тоді робити? Відповідь дає поезія «КОЛИ ЗНЕВІРА» Василя Головецького:

«Коли зневіра гостра вас охопить, / Коли біда знеацька потрясе, / Подумайте про того, хто в окопі: / А як йому?! / Подумайте – і все!»

18. Протиставлення двох світів

Інна Лисенко (вірш «РОЗМОВИ З РОДИЧАМИ») проаналізувала розмови з рідними, передусім з батьками, наших воїнів і московських і поділилася думкою: *«Ті розмови у трубіці – різні... / Їх порівнювати й не треба... / Є каззаські... І наші, рідні... / Антиподи. Земля і небо. / Ті розмови у трубіці – різні... / Так, бо Світло воює з чортом... / Віра, ніжність, любов до рідних / Захищається від болота...»*

19. Прокляття ворогові

Чи можна простити ворогові? Можливо, варто навчитися терпіти? А як же вбивство дитяти?

«Прости мене, Господи: / Я – не прощу!» Певно, так услід за Василем Головецьким (вірш «НЕ ПРОЩУ!») може сказати кожен співвітчизник.

20. Віра в нашу перемогу над кремлівськими бандитами

Михайло Пасічник («ЩЕ ДОВГО») вірить: *«Народ мій не вміє здаватися – / Він вміє лиш перемагати!»*

Сергій Лазо («РУСЬ») теж переконаний, що ми, українці, *«Зборемо татарву, / Інших шляхів немає. / Київ хрестив Москву, / Київ і відспіває».*

Інна Лисенко («БОРОДЯНСЬКІ БЕЗСТРАШНІ ПІВНИКИ») знаходить підтвердження своїй вірі: якщо вистояли ці глиняні півники, то й ми вистоїмо: *«Бородянські безстрашні»*

півники... / ("Шафки втримались... Бачиш, висять!") / А вони, як солдати-відмінники, / Непохитно (хоч скраю) стоять / Та стоять преміцною сторожею... / Бородянські ж... Сміливі – без меж! / Так і ми. Не кажім, що не зможемо! / Півник зміг? І ми вистойм теж!»

Галина Римар (вірш «ЗА ТУМАНАМИ» змальовує сцену всенародного тріумфу після перемоги: *«І над нашою Україною / засіяє зоря кармінова. / У достатку народ мій житиме, / зелен-травам і сонцю радітиме. / Будуть друзі вірні збиратися, / будуть добрі мрії збуватися. / Буде сонце сіять над отавами, / і лунатиме пісня осЯяна».*

21. Доля переселенців і біженців

Ольга Бортнікова змальовує тих, хто втратив усе, був вирваний з рідного ґрунту і покотився чужими стежками шукати пристановища (вірш «ПЕРЕСЕЛЕНЦІ»): *«Все, що ми маєм, – у жменьці. / Віра жевріє на денці. / Ми підіймаємо віру. / Боже, даруй нам миру!!!»*

22. Українці росії

Чого ж, коли весь світ протестує проти кремлівського хижака, мовчать українці, які виїхали в росію за довгим карбованцем, за славою, кар'єрою, запитує Василь Головецький (вірш «УКРАЇНЦІ В РОСІЇ»): *«Українці в росії... / Вас там, кажуть, багато! / Що ж ви тишком присіли, / Мовчите, як затяті?!»*

23. Україна – щит світу

«Є така планета – Україна, / І на ній зійшовся клином світ!» Так переконливо заявляє Василь Головецький у вірші «Є ТАКА ПЛАНЕТА».

Окремі вірші поетів Житомирщини про російсько-українську війну 2022-го стали піснями. Це пісні на слова Олександра Бочківського, Василя Головецького, Марії Кучер, Михайла Пасічника, Галини Римар, Валерія Хмелівського. До речі, пісню Василя Головецького «Мамо, я убитий в Ірпені» узяв до виконання хор ім.Верьовки.

У подальшому тема, безперечно, потребуватиме подальшого опрацювання, оскільки з'являтимуться нові твори як вищезазначених, так і нових авторів – майстрів слова поліського краю.

Автором розпочато роботу над прозовими творами письменників Житомирщини. Серед таких авторів – наші воїни Микола Ніколаєв, Михайло Плосковітов, Григорій Цимбалюк.

ДОДАТКИ

Василь Головецький

«Мамо, я убитий в Ірпені / У бою під обстрілом ворожим, / І тому прости, прости мені, / Що уже приїхати не зможу!»

Я б тобі картоплю посадив / І малинку у садку хорошу, / Хату б із тобою нарядив / На Великдень – але вже не зможу!»

Жаль, додому привести не встиг / Дівчину свою, на тебе схожу, / Щоб онуків мала ти малих... / Ти пробач – тепер уже не зможу!»

Тут, в могилі братській, – всі свої, / Я лежу скраєчку насторожі. / Якщо вийде, мамо, то приїдь, / Бо до тебе я уже – не зможу!»

Василь Головецький

«Коли зневіра гостра вас охопить, / Коли біда зненацька потрясе, / Подумайте про того, хто в окопі: / А як йому?! / Подумайте – і все!

Коли проблеми вас обсядуть скопом, / Коли підступний відчай принесе, / Подумайте про того, хто в окопі: / А як йому?! / Подумайте – і все!

Коли дістануть труднощі й хвороби, / Коли життя – уже ні те, ні се, / Подумайте про того, хто в окопі: / А як йому?! / Подумайте – і все!»